

Hvordan klima- og miljøkrisen påvirker helsa

Erik Sveberg Dietrichs

Å bite seg i halen: hvordan menneskeskapte klimaendringer og miljøkatastrofer påvirker oss

Oslo: Gyldendal, 2023

162 s.

ISBN 978-82-05-57326-0

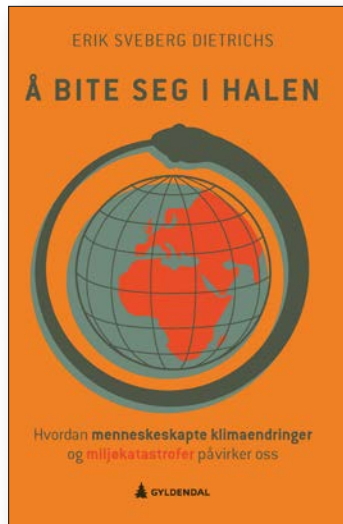
Michael 2023; 20: 551–552

Klima- og miljøkrisen utgjør en av vår tids største helse-trusler. Konsekvensene kjennes allerede for mange millioner mennesker. I mitt hjemland, Hellas, var skogbrannene i august 2023 noen av de mest omfattende i Europas historie. Sammenhengene mellom negativ menneskelig påvirkning på naturen og helsa vår har vært underkommunisert, og boken *Å bite seg i halen* er et velkomment bidrag.

Boken er en syntese av forskningen om hvordan klima- og miljøendringer kan påvirke oss mennesker. Erik Sveberg Dietrichs formidler kompliserte historier både grundig og populærvitenskapelig. Språket er lett og presist. Forfatteren er ikke en distansert observatør og boken er politisk.

Boken er delt inn i fire hovedkapitler: vann, jord, ild og luft. Gjennom en serie av eksempler fra hele verden finner vi den røde tråden i fortellingen: «klimaforandringer er ikke et dystert fremtidsscenario, vi ser konsekvensene av dem allerede nå» (s. 15).

Sveberg Dietrichs starter historien i *Earth Hall of Fame* i Kyoto. Der vises portrettet av Gro Harlem Brundtland, som spilte en avgjørende rolle

for Kyotoprotokollen i 1997, den første internasjonale klimaavtalen med konkrete utslippsmål for enkeltland. Forfatteren påpeker Norges dobbeltmoral. Etter nesten tretti år har utslippene våre ikke blitt redusert mer enn en tidel av de 30 prosent vi lovt innen 2020, og dette hovedsakelig ved å kjøpe klimavoter fra utlandet.

De store nettverkene av mangfoldige aktører, fra stormakter til lokalbefolkning, fra endeløse landskap til mikroorganismer, fra flytende vann til flammende gass støtter opp mot bokens argument: Vi må se helheten for å forstå hvordan dette vil ramme oss alle. Livet – og katastrofene – er vevd sammen. To eksempler om vann og luft kan belyse dette.

Aralsjøen i Usbekistan, landet som Sovjetunionen valgte å omgjøre til en stor bomullsprodusent, hadde en gang masse fisk og lokalbefolkningen trivdes. Nå finnes kun ørkensand, fiskebåtene ruster, den tørkede havbunnen er fylt av miljøgifter. Bomullsplantene trengte store mengder vann og sprøytemidler. Vannet kom fra to store elver, mens sprøytemidlene blandet seg med dreneringsvann og rant tilbake til vannkildene. Fjellene der vannet kommer fra, blir brukt til utvinning av tungmetaller, og store mengder av gruveavfall ender igjen opp i elvene. Lokalbefolkningen drikker det farlige vannet og spiser mat som inneholder giftstoffer.

Helsekonsekvensene av vektorbårne infeksjonssykdommer og malaria er et annet eksempel. Forandringer i temperatur, nedbør og luftfuktighet, inngrep i naturområder, sosial ustabilitet, antibiotikaresistens og begrenset tilgang til helsetjenester kan føre til økt spredning. Forfatteren presenterer Sardinias historie med malariaepidemier i hundrevis av år, men her savner jeg en diskusjon om hvordan denne historien var tett knyttet til kolonialisme, og om hvilke konsekvenser et ensidig fokus på vektoren hadde. Operasjonene mot sykdommen kom til en vellykket slutt i 1950 etter flere runder med DDT-sprøyting; «det ene året kunne du bade i en sjø som ynglet malariamygg, det neste året i en sjø full av DDT» (s. 140). Dietrichs påpeker også at det ikke er malaria som vil bli den største trusselen for europeiske land, men denguefeber.

Sveberg Dietrichs har levert en viktig bok, som vi trenger for å forstå alvoret, tenke med og handle ut fra.

Ageliki Lefkadiou
ageliki.lefkadiou@medisin.uio.no

Ageliki Lefkadiou er vitenskapshistoriker og arbeider som forsker ved Institutt for helse og samfunn, Universitetet i Oslo.